

A katolikus nevelés szükségessége a mai Európában – Magyar Szemmel

Erdő Péter bíboros – PRÍMÁS, ESZTERGOM-BUDAPESTI ÉRSEK

A katolikus iskola szerepe egyre fontosabbnak látszik a 21. század szekularizált Európájában, de még inkább annak keleti felében, ahol a kommunizmus 40 éves uralma rendkívüli módon megnehezítette a kétezer éves keresztény és európai hagyományok továbbélését, az újabb és újabb generációk keresztény szellemű nevelését-oktatását.

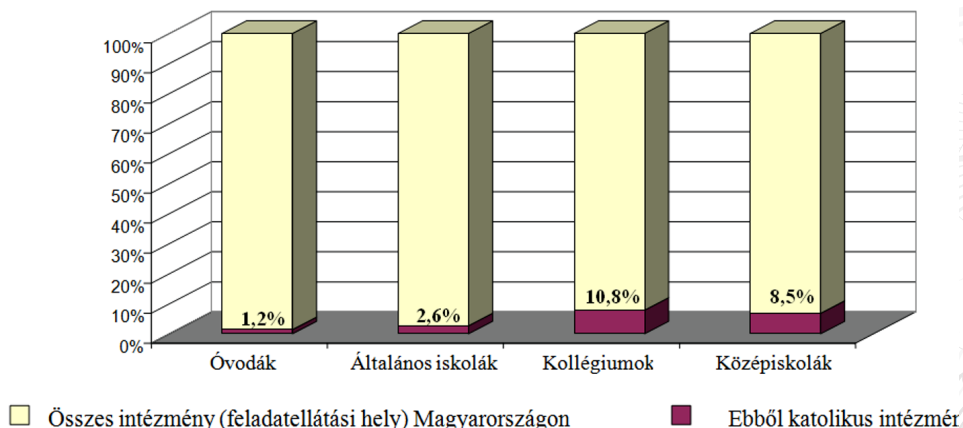
A kommunista diktatúra óriási pusztítást vitt végbe a lelkekben. A félelem és az állandó félelemkeltés megingatta és eltérítette a vallástól a tömegeket, a harsogó ideológia, az egyházellenesség valláspótlékként ideig-óráig kielégítette az embereket. A 60-70-es években a jólét apró ígéretei és lehetőségei lassan kilúgozták az alapvető erkölcsi értékeket, minden megszerzhető, elérhető lett kisebb-nagyobb megaluvások árán. Az „új ember” mítosza, a szabadság elsöpörte az abszolút értékeket, kiszolgáltatotta az embereket a szubjektívizmusnak, az egyéni vélekedés és érzés abszolutizálásához vezetett. Aláértékelődött a becsület, a tisztaság, a családi élet sérthetlensége, az élet tisztelete.

Magyarországon a kommunizmus évtizedei alatt mindössze 8 katolikus gimnázium működését engedélyezte az állam. Négy szerzetesrend – a bencések, a piaristák, a ferencesek és az iskolanővérek – tarthatott fenn 2-2 gimnáziumot, amelyben a tanu-

lók és a tanárok létszámát szigorú állami előírások szabályozták. Szorongattatásai, olykor kilátástalannak tűnő helyzetük ellenére a jövő és az igazi keresztény nevelés műhelyei voltak ezek a gimnáziumok. „Valóságos mítosz fonódott a maroknyi katolikus iskola köré – írja Lukács László piarista a Vigilia 1994. évi 4. számában – a szabadság és emberség, a tudomány és tisztesség, a magyarság és kereszténység végvárai és szimbólumai voltak négy évtizeden át. A nyolc iskola jól vizsgázott, minden hibája ellenére. Vállalták a feszültségeket és szintézist teremtettek belőlük. Adták a papi és szerzetesi utánpótlás felét, s fölneveltek egy olyan keresztény értelmiségi réteget is, amely ma megjelenhetett a közéletben. Egyként neveltek tudásra és emberségre, hitre és egyházhűségre. Közvetítették a kultúrát a teljesség, a katolicitás jegyében, s nem érték be az Evangélium hirdetésével, hanem próbálták belégyökereztetni tanítványaik életébe.”

Magyarországon a rendszerváltás (1989) utáni első, nagy horderejű törvény (az 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról) megalkotását követően megkezdődhetett a katolikus intézményhálózat újbóli kiépülése. A törvény egyenrangúnak tekinti az egyházi iskolák tevékenységét az államiakéval, hiszen az egyházak állami feladatot vállalnak, amelyet azonos anyagi

1. ábra: A katolikus közoktatási intézmények aránya Magyarországon a 2006/2007-es tanévben

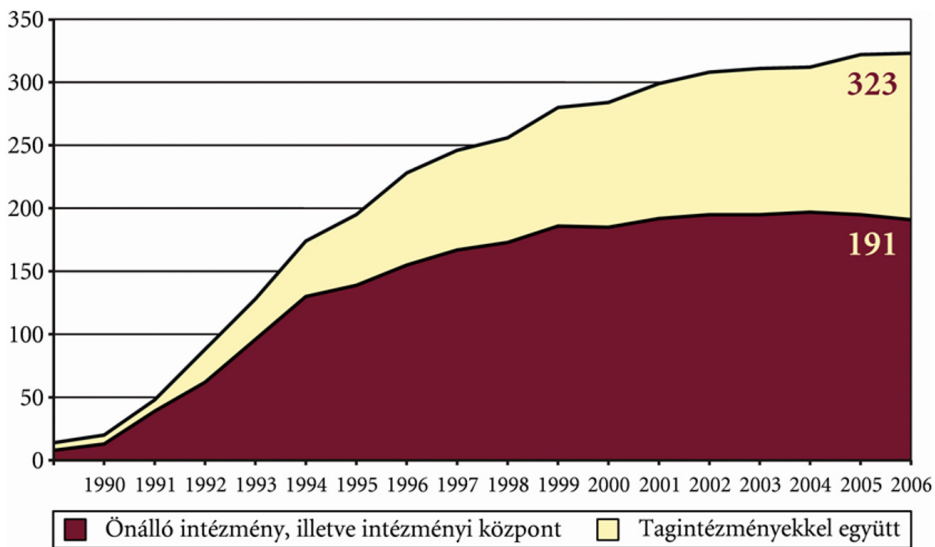
támogatás illet meg. Napjainkban a Magyar Köztársaságban működő összes óvoda mintegy 1,2%-a az általános iskolák 2,6%-a, a kollégiumok 10,8%-a, a középiskolák 8,5%-a katolikus. Ma minden 7. gimnazista egyházi iskolába jár.

A közoktatási intézmények száma 2007-ben: 191 önálló intézmény, vagyis intézményi központ. Az intézményi köz-

pontokban működő tagintézményekkel együtt 323 intézmény.

Intézménytípusok: óvoda, általános iskola, 8-6-4 évfolyamos gimnázium, alapfokú művészetoktatási intézmény, szakképzés, diákotthoni ellátás. Az iskola-rendszert a képzési formák sokszínűsége jellemzi: a katolikus felsősoktatás végzős hallgatóinak tanítási gyakorlatát ellátó in-

2. ábra: A katolikus közoktatási intézmények számának alakulása 1990 és 2006 között

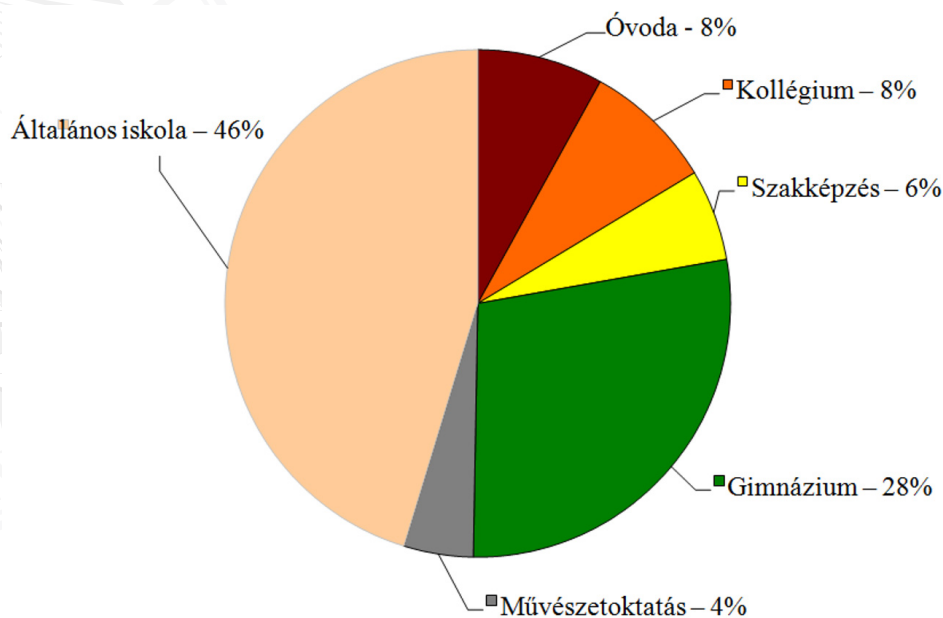

tézmények, nemzetiségi oktatást, kéttany nyelvű oktatást, speciális képzést folytató intézmények, pl. hátrányos helyzetű és enyhe értelmi fogyatékos tanulók szakképzése, cigány kisebbség integrált oktatása, autista, vak és halmozottan fogyatékos gyermekek oktatása, diákotthoni elhelyezése. A közoktatási intézmények fenntartását az egyházmegyék és a korábbi négy szerzetesrend mellett újabb 22 szerzetesi közösség látja el. A katolikus közoktatási intézményekben oktatott tanulók létszáma 52.000 fő, a különböző nevelési-oktatási formákban ellátott tanulók száma összesen 65.384 fő. A pedagógusok száma 5.277 fő, köztük 212 szerzetesnő és szerzetes.

Az újrainduló katolikus oktatási intézmények külső és belső helyzetét nehézségek és konfliktusok fémjelzik. Ennek ellenére hallatlan tisztelet illeti a bátor kezdeményezőket, szerzetes előljárókat,

papokat, püspököket és elkötelezett világiakat, akik vállalták az újraalapítást és újraindítást, akik felvették a küzdelmet egy igaz ügy védelmében a nemtelen eszközöket bevetőkkel, a média fegyvereivel támadókkal szemben. Attól sem riadtak vissza, hogy az iskolaépületeket elképesztően rossz műszaki állapotban kapták vissza, és hogy a működtetési költségek biztosítása, az állami hozzájárulás évről évre újabb tárgyalások és egyezkedések révén is csak részben valósult meg. Az épületek helyreállítása, felszerelése óriási anyagi áldozatokat kívánt a fenntartóktól. Gyakran a beköltözés napján szembesültek azzal, mivé lettek az államosítás negyven éve alatt az egykor virágzó intézmények, amelyeket a pedagógiai feladatnak megfelelő berendezéssel és felszereléssel vettek el, a visszakapott vagy átvett épületek viszont a felismerhetetlenségig leromlott, tönk-

3. ábra: A tanulólétszámok százalékos megoszlása intézménytípusonként a katolikus közoktatási intézményekben a 2006/2007-es tanévben

retett állapotban, több esetben nemcsak minden felszerelésüktől, hanem természetes tartozékaiktól (villanykapcsoló, kilincs, fűtőtest stb.) megfosztva jutottak ismét birtokukba.

Az újrakezdés gyakran negatív, értetlen és elutasító légkörben történt. Szekularizált világban működnek intézményeink, ahol jó esetben tudatlanság, gyakran rosszhiszeműség övezi őket. Még ma is sokan azt hiszik, hogy a katolikus iskolában apácákat és papokat nevelnek. A magyar társadalom erkölcsi válságát mi sem jellemzi jobban, mint a széthullott családok, az utcán kalódó, testi-lelki veszélyeknek kitett gyermekek, a médiából és az akciófilmekből áradó lélekölő hatások, a közömbös és csak a mának élő, szenvedélyekbe menekülő, kiábrándult, az anyagi és szellemi szegénységben egyre mélyebbre süllyedő emberek milliói. Ilyen külső környezetben az egyházi iskolák feladata, hogy megmutassák, milyen értékeket, hagyományokat képviselnek, s mindezt hitelesen, vonzóan.

Intézményeink működését a finanszírozás, az állami támogatás folyamatos csökkenése veszélyezteti, sőt létében fenyegeti. A liberális szemlélet sehogy sem tud megbékélni az egyházi oktatásban elért tanulmányi és neveltségi eredményekkel, ezért permanensen arra igyekszik irányítani a közvélemény figyelmét, hogy az adófizetők pénzéből az állam az egyházat finanszírozza. Ez azért nem helytálló vélemény, mert az egyház az oktatási intézmények működtetésével állami feladatokat vállal, amelyeket saját vagyon és pénzeszközök hiányában csak az állami támogatásból képes fenntartani. A Magyar Köztársaság Alkotmánya pedig biztosítja az adófizető állampolgárok számára a hitük és meggyőződésük szerinti szabad iskolaválasztás jogát.

Az Európa nyugati feléből „importált” oktatási reformok viszont ellentétesek a keresztény értékrenddel, mert szellemi-lelki értékeket rendelnek alá gazdasági, piaci érdekeknek, hogy az évezredek keresztény és magyar hagyományok helyett liberális nézeteknek, elveknek teremtsék meg a pénzügyi alapjait.

A katolikus iskola nemcsak anyagi tekintetben, hanem lelki értelemben is nehéz helyzetben van. Természetes egy katolikus iskolában, hogy a pedagógusoktól és a tanulóktól világnézeti, vallási elkötelezettséget vár el. Ugyancsak nehezen várható el mindez egy olyan intézményben, amely egyik napról a másikra egyházi fenntartásba került, azaz amelyet teljes tanári karral és tanulólétszámmal vettek át a fenntartók. Ilyen intézmények esetében 10-15 év alatt sikerülhet egységes keresztény szellemiségűvé alakítani az iskolaközösséget. Ugyanakkor fokozódó és öröndetes társadalmi igény mutatkozik az egyházi iskolák iránt. Sok szülő a színvonalas oktatás, a gondos és szeretetteljes nevelés miatt viszi egyházi iskolába gyermekét és nem vallási indíttatásból. Azt tapasztalják ugyanis, hogy az egyházi iskolák mindegyikében nagy hangsúlyt fektetnek a tehetséggondozó, felzárkóztató foglalkozásokra, képességfejlesztő és sportszakkörökre, továbbá a zenei, képzőművészeti oktatásra. Bármilyen anyagi nehézségei is vannak az egyházi iskoláknak, mégis megtalálják a módját, hogy minél többet foglalkozzanak a gyerekekkel egyénileg, személyesen a gyermek igényeinek és szükségleteinek megfelelően. Tudvalévő, hogy intézményeinkben nagy gondot fordítanak a hátrányos helyzetű vagy a tanulásban lemaradó gyermek felzárkóztatására is. Nagy értéke az egyházi oktatásnak, hogy többségben vannak az elkö-

telezett és jól képzett pedagógusok. Egyre több olyan nevelőnk van, akiknél a hit és a szakmaiság egyaránt magas szinten van. Tudatában vannak annak, hogy a katolikus iskola legfontosabb „szolgáltatása” (ma divatos ezt a piaci kifejezést használni a szülő-gyermek-pedagógus kapcsolatára, hogy ti. az iskola szolgáltat a szülőknek és a tanulóknak) az erkölcsös és a vallásos gyermek nevelése. Ezt nyilván tudják a szülők is, különben nem volna ekkora igény az egyházi iskolákra. (Az évek óta állandó tanulólétszám ezt ékesen igazolja, miközben az állami szférában folyamatos az iskolabezárás vagy több intézmény összevonása.) Sok szülő nem elsősorban a vallásos nevelés miatt adja gyermekét katolikus intézménybe, hanem sokkal inkább azért, hogy erkölcsi tartású, tisztességes emberré nevelődjön, és az iskola szeretetteljes légköre óvja meg azoktól a veszélyektől, amelyekről maguk a szülők sem tudják távol tartani gyermeküket. Természetesen nagy kihívás a pedagógusok számára, hogy ne csak tisztességes embert faragjanak a gyerekekből, hanem hívő emberré is formálják őket. Kétségtelen, sokkal könnyebb volna abszolút homogén csoportokkal, hívő keresztény családok gyermekeivel foglalkozni, mint hitetlen, templomba nem járó, a plébániát, papot csak messziről ismerő családok gyermekeivel. Ez azonban kiváló lehetőség és kihívás a misszionálásra, ugyanakkor hosszadalmas, küzdelmes munka, és mindenekelőtt rengeteg leleményességet, áldozatot, imádságot és föltétlen Istenre hagyatkozást kíván pedagógustól, hitoktatótól, lelki vezetőtől egyaránt.

10-15 év távlatából még nem lehet reálisan felbecsülni, mit ad a katolikus oktatási rendszer az egyháznak, a jövőnek. Országos statisztikai adatok igazolják,

hogy a sikeres egyetemi, főiskolai felvételi eredmények alapján felállított sorrendben az első 100 iskola között 13-15 katolikus gimnázium szerepel. Az országos tanulmányi verseny helyezettei hasonló arányban találhatók meg az első 100 iskola között. A hozzáadott érték (a tanulók tanulmányi eredményeinek folyamatos javulása az iskolakezdéstől a befejezésig) alapján felállított sorrendben az első helyen, továbbá az első 10 intézmény között még négy katolikus iskola áll. Ez igen figyelemreméltó eredmény intézményeink számához viszonyítva.

Az értékörzés, a szó legjobb értelmében vett konzervativizmus továbbra is a katolikus iskola lényegéhez tartozik az Európai Unióhoz tartozó Magyarországon. Küzd a törtetés, a gátlástalanság kísértése ellen: nemcsak a praktikus ismeretek elsajátítását tűzi ki célul, hanem a teljes műveltség átadására törekszik. A személyiséget, a lelkiismeretet formálja, felelősségtudatra, elköteleződésre nevel. Létével és tevékenységével tanúságot tesz az igazságról, ahogy azt Krisztus tette, és azzal a felelősséggel, hogy ezt a tanúságtételt Ő bízta egyházára és az egyházában működő katolikus intézményekre.

Krisztusnak nincs más keze, csak a miénk, hogy művét végrehajtsa.

Krisztusnak nincs más lába, csak a miénk, hogy az embereket Isten útján vezesse.

Krisztusnak nincs más ajka, csak a miénk, hogy az embereknek Istenről beszéljen.

Nincs más segítsége, csak a miénk, mely az embereket Istenhez segíti.

Mi vagyunk az egyetlen Biblia, melyet az emberiség még olvas.

Mi vagyunk Isten végső üzenete, szóval és tettekkel írva.

(Középkori imádság)

SUMMARY

CAN TODAY'S EUROPEAN INTELLIGENTSIA BELIEVE TRULY IN THE DEITY OF JESUS CHRIST, THE SON OF GOD?

From a plain atheist point of view like, for instance, the traditional dialectal and historical materialism, religious conviction as a human attitude can certainly not be justified. The advance of science has made the concept of substance become more indeterminate and thus among the members of the intelligentsia a certain sensitiveness can be observed regarding the existence of the world to come, i.e. regards the spiritual world. However, if the concept of substance is not clear, how could that of the spirit be? The temptation of pantheism is great. In what way should we explain the

essential difference between the Creator God and the world created so that we can draw a picture of the true, complete and particular deity of Jesus Christ? The European intelligentsia cannot reject ab ovo the thought that it is in the person of Jesus Christ where we can meet God in the best possible way considering our human capacities. The European intelligentsia is not necessarily a group of believers. However, nobody is necessarily a believer since the entirety of Christian faith is not mere deduction but grace: it is the gift of God. We need to become the messengers and missionaries of this notion in the re-evangelization of Europe and this is the point where we need to unite with all our Christian brethren.

Beatification ceremony of Zoltán Meszlényi in Esztergom - 2009. október 31.